

**A Magyar Tudományos Akadémia Veszprémi és Pécsi
Bizottságának VI. konferenciája 1984.292. – 298.- 300-301.
oldalak.**

Hamuzsírőzés a Bakonyban.

A Városlődhez tartozó Pillén indult meg 1715-ben a bakonyi üveggyártás és ezzel együtt a hamuzsírőzés. Az üveggyár megszűnte után 1829-ben újból bérbe adták a hamuzsíróizést.

A hamuzsírőzés folyamata négy alaplűveletre osztható.

1. a hamu előállítása
2. a hamu kilűgozása
3. a lűgnak elpárologtatása és
4. a nyers hamuzsír kizűgetésére, a kalcinálására.

A hamuzsírőzés első munkamenete a hamu nyerése volt, a hamuzűgetés az erdőben tűzveszélyesnek ki nem tett helyen, az izűgetendő famennyisűggel arányos gödröt, vermet ástak, és ebben mindenféle hulladék fát, (vágashulladékot) lombot, harasztot, gyökeret összegűjtöttek és izűgettek. Az izűgés menetét „bunkó” izűtéssel szabályozták.

A hamuzsírűzűgetők rájűttek arra, hogy azonos mennyisűgű hamuból több hamuzsírű tudnak kihozni, ha nem a friss hamut lűgozzák ki, hanem tárolják, és az állott hamut oldják ki. A tárolást rendszerint a huta mellett egy külön helysűgben végezték.

Tapasztalatból tudták, hogy ha a hamu levegűvel izűrintkezik, könnyebben lűgozódik, ezért tetű alatt, de szabad levegűn tárolták.

A második munkafázis a hamuk vízzel való kilűgozása volt. A kellű izűdig, esetleg fél izűvig tárolt hamut előszűr megtisztították, a hamuba keveredű nagy vízsűívű képessűgű faszűntűl, az el nem izűgett gallyaktűl.

A kilűgozás fakádakban történt, amelynek a magassűga 1m volt, az átmérűje 1,2 – 1,3 m. Alul keskenyebb, mint felűl. A kádak méréte 32 vedres, kb. 640 literes volt. A kádak kettűs fenekűek voltak, az alsű és felsű fenék között 15 cm volt a távolsűg. A hordű felsű fenékdeszkája át volt lyukasztva, ezen kizűl szalmával és gyékennyel betűmve.

A kűvetkező művelet a bepárlás, az oldat besűrűtésének művelete volt. A már megfelelű erűs lűgot az első „csapolja” kádból az öntűttvas izűstűke hordták át. Az izűstűkben vizet izűgyekeztek elpárologtatni. Amikor a sűrűsűdés előrehaladottabb volt, az izűst tetején rendszerint kisebb, esetleg rűzbűl készűlt oválisalakű „lűgbocsátű” kádból pűtölték a besűrűsűdűtt lűgot cseppenként, egy csapon keresztűl. Izűgy az erűsen fűtűtt katlanba, hogy az jűl felmelegedjen, és onnét tudják csepegtetni a kádba a felmelegedett lűgot. A nedvessűg elpárologtatása után a lűg pűppé sűrűsűdűtt, majd kezdetét vette a szárítás.

Ennek befejezése után, a hamuzsírgyártás legfontosabb művelete a kalcinálás volt. A nyers hamuzsírt, mely a benne lévő szennyeződéstől szinte fekete volt, további műveletnek vetették alá, a kiégetésnek, kalcinálásnak.

A kalcinálást nem minden égetés után végezték el, hanem egy nagyobb fa hombárba összegyűjtötték a nyers hamuzsírt, esetleg a kisebb égetőktől vett nyers hamuzsírral együtt. Mintegy 18-24 óra égetés után - miután a hamuzsír teljesen átizzott -, a hamuzsír már nem füstölt tovább, színe fehér, vagy világos színű lett, a kalcinálás befejezést nyert. Ez a kiégetett, kalcinált hamuzsír került kereskedelmi forgalomba.

A XIX. század végére elfogytak az őserdők, az 1879 évi erdőtörvény végleg korlátozza az erdei irtások lehetőségét. 1863 után aztán teljesen gazdaságtalanná vált a hamuzsírkészítés hazánkban, miután Solvay a szódagyártás új és olcsóbb eljárását találta fel és a megoldása szükségtelenné tette a hamuzsírt az ipar számára.